

LR: dom 2008-05-09, mål nr 921-08

D 52/07

1. Inledning

Revisorsnämnden (RN) har mottagit en anmälan från en privatperson och en anmälan från Finansinspektionen avseende auktoriserade revisorn A-son, vilket föranlett RN att öppna två disciplinärenden, dnr 2006-1081 och 2006-1480. Anmälningarna rör A-sons uppdrag som vald revisor i ett aktiebolag för räkenskapsåren 2004 och 2005. A-son har avgett rena revisionsberättelser för dessa räkenskapsår den 27 juni 2005 respektive den 19 juni 2006.

Av handlingarna i ärendena framgår bl.a. att bolaget under ovan nämnda räkenskapsår har bedrivit verksamhet innefattande fakturabelåning, fakturaköp, inkassoverksamhet och leasing. Bolaget har också finansierat sin verksamhet i former som av Finansinspektionen betecknats som tillståndspliktig inlåningsverksamhet. Bolagets redovisade omsättning uppgick för räkenskapsåret 2004 till 11 mnkr och för räkenskapsåret 2005 till 38 mnkr. Balansomslutningen uppgick per balansdagarna till 24 mnkr respektive till 96 mnkr. Bolaget har den 23 september 2005 ansökt om Finansinspektionens tillstånd att få bedriva finansieringsverksamhet, dvs. tillstånd att få ta emot inlåning från allmänheten, lämna krediter m.m. Bolaget försattes i konkurs den 24 augusti 2006. Senare samma dag avslag Finansinspektionen bolagets ansökan.

2. Inlåningsverksamhet

2.1 Anmälningarna

I anmälningarna anförs bland annat följande. Bolaget har bedrivit inlåningsverksamhet från allmänheten utan tillstånd från Finansinspektionen. Under räkenskapsåret 2005 har bolagets inlåning från allmänheten uppgått till ca 25 mnkr fördelat på 170 kunder, vilket innebär att bolagets inlåning haft mer än obetydlig omfattning. Det har ålegat A-son att förvissa sig om att bolaget bedrev sin verksamhet i enlighet med centrala näringsrättsliga regler. Hon borde ha reagerat på att bolaget tog emot kort inlåning från allmänheten utan tillstånd från Finansinspektionen. Anmälarna ifrågasätter om A-son inte har åsidosatt sina skyldigheter som revisor.

2.2 A-sons revisionsdokumentation

RN har tagit del av A-sons revisionsdokumentation för räkenskapsåren 2004 och 2005.

I A-sons grundakt för bolaget finns ett dokument benämnt "lånebevis – certifikat" i vilket anges att det rör sig om ett "lätillgängligt placeringsalternativ med bunden ränta". Kunder

erbjuds att placera ett eller flera engångsbelopp enligt följande villkor. Engångsinsättning får göras med lägst 25 000 kr, löptiden är 30 dagar, dvs. den ”rullande perioden”, fast ränta ska gälla under hela perioden och den aktuella räntan (effektiv ränta) anges uppgå till 2,5 procent för 30 dagar. I lånebeviset upplyser bolaget att det inte är en bank eller ett kreditmarknadsbolag, att inlånade pengar därför inte omfattas av någon statlig insättningsgaranti samt att utlåning till bolaget innebär en högre risk än t.ex. utlåning till bank. Slutligen anges att upplånade medel används kortfristigt i finansieringsverksamheten och att kreditgivningen föregås av noggrann kreditprövning och förebyggande riskspridning, vilket möjliggör för bolaget att betala en bättre upplåningsränta än den inlåningsränta som bankerna kan erbjuda. I en odaterad skrivelse från bolaget anges att ett begränsat antal företag får ta del av en hög garanterad avkastning och slipper ta onödiga risker eller spekulera med sitt kapital. Bolaget uppger att det erbjuder flexibla bindningstider från 30 dagar. I en beskrivning av bolaget för räkenskapsåret 2005, utskriven den 21 september 2006, anges bl.a. att bolaget har stora planer på att växa och att bolaget har ansökt hos Finansinspektionen om att få bli kreditmarknadsbolag.

I A-sons revisionsdokumentation för räkenskapsåret 2004 finns en specifikation över de lånebevis som bolaget utfärdat under november och december 2004. Dessa uppgick på balansdagen till sammanlagt 8,5 mnkr och avsåg drygt 50 individuella motparter, varav fem stycken angavs vara juridiska personer och resterande angavs vara fysiska personer. I det övervägande antalet fall översteg saldot 50 000 kr för en motpart.

I A-sons revisionsdokumentation för räkenskapsåret 2005 finns en bokslutsbilaga avseende bolagets övriga långfristiga skulder, av vilken framgår att bolagets inlåning genom lånebevis under året ökade från 8,5 mnkr till 33 mnkr. Av en specifikation över utgivna lånebevis framgår att det på balansdagen fanns 248 individuella motparter, varav ca 50 stycken utan något saldo. Av de i specifikationen upptagna personerna angavs ca 20 stycken vara juridiska personer och resterande vara fysiska personer. Drygt 140 motpartssaldon av sammanlagt ca 190 saldon angavs överstiga 50 000 kr. A-son har i en slutkontrollista signerat ja på frågan om bolaget tagit hänsyn till lagar och föreskrifter samt rapportering. Det finns dock inte någon motivering eller hänvisning till underlag. I hennes dokumentation saknas underlag som visar att hon har granskat dessa frågor närmare. Det finns ett uttalande från företrädare för bolaget, i vilket anges att det inte har förekommit överträdelser av föreskrifter från tillsynsmyndigheter som skulle kunna ha påverkat årsredovisningen väsentligt.

2.3 A-sons yttranden

A-son har uppgett i huvudsak följande. Hon valdes till revisor i bolaget i december 2003 och hon har granskat räkenskapsåren 2003–2005. Under räkenskapsåret 2005 har bolagets verksamhet till stor del finansierats av moderbolaget samt av den inlåning som skedde från ett antal utvalda personer. De som lånade bolaget pengar fick information om att riskerna var högre än vid inlåning på t.ex. bank. Information lämnades också om att pengarna skulle användas i bolagets löpande verksamhet. I samband med sina revisioner av bolaget diskuterade hon frågan om bolaget bedrev tillståndspliktig verksamhet med företrädare för bolaget. Hon fick besked att så inte var fallet. Hon bedömde att nyckelfrågan var om bolagets inlåning vände sig till allmänheten eller inte. Förutom den information hon erhöll från bolaget så framgick det av de avtal (lånebevis, RN:s komm.) som tecknades i samband med inlåningen att det inte rörde sig om inlåning som stod under Finansinspektionens tillsyn. Utifrån de svar hon fick och den information hon hade om bolagets verksamhet drog hon slutsatsen att bolaget följde tillämpliga lagar och regler. Hon har därför bedömt att det inte rörde sig om någon tillståndspliktig verksamhet.

På RN:s fråga om A-son konsulterat någon auktoritativ källa för att få en från företagsledningen oberoende bedömning av om bolagets inlåningsverksamhet var tillståndspliktig eller inte, har A-son uppgett att hon stämt av denna fråga med kollegor som gjorde samma bedömning som hon, ”dvs. att eftersom den inlåning som skett inte varit riktad till allmänheten så har det heller inte bedrivits någon inlåningsverksamhet som varit tillståndspliktig”.

2.4 Tillämplig lagstiftning

Lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse trädde i kraft den 1 juli 2004, då bankrörelselagen (1987:617) upphörde att gälla. Före den 1 juli 2004 var rätten att ta emot inlåning på konto som var tillgängligt med kort varsel förbehållen bankerna.¹ Från och med den 1 juli 2004 får både banker och kreditmarknadsbolag driva verksamhet som innebär mottagande av återbetalningspliktiga medel från allmänheten (finansieringsrörelse), förutsatt att de har tillstånd från Finansinspektionen.² Sådant tillstånd behövs dock inte om verksamheten drivs av ett aktiebolag eller en ekonomisk förening och består i att vid enstaka tillfällen förvärva fordringar, och medel för verksamheten inte löpande anskaffas från allmänheten.³ Enligt förarbetena till lagen om bank- och finansieringsrörelse kan verksamheter som undantas från tillståndsplikt enligt denna lag omfattas av lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet.⁴ Om någon driver finansieringsrörelse som omfattas av reglerna i lagen om bank- och finansieringsrörelse utan att vara berättigad till det, ska Finansinspektionen förelägga denne att upphöra med verksamheten. Om föreläggandet inte följs kan bolaget försättas i tvångslikvidation. Föreläggandet kan förenas med vite.⁵

Av lagen (1995:1571) om insättningsgaranti framgår att en insättning som finns hos ett svenskt institut här i landet omfattas av den statliga insättningsgarantin. Med institut avses bl.a. ett svenskt kreditmarknadsbolag som har tillstånd att ta emot kunders medel på konto.⁶

Av lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet som trädde i kraft den 1 juli 2004 framgår att den gäller för alla företag som får driva inlåningsverksamhet och som inte omfattas av reglerna i lagen om insättningsgaranti. Med inlåningsverksamhet avses mottagande från allmänheten av återbetalningspliktiga medel som efter uppsägning är tillgängliga för fordringsägaren inom högst ett år. Inlåningsverksamhet får bara drivas av ett aktiebolag eller en ekonomisk förening som är registrerad hos Finansinspektionen. Ett företag som bedriver inlåningsverksamhet ska tydligt informera fordringsägaren om att mottagna medel inte omfattas av insättningsgarantin och att det innebär att medlen kan förloras om bolaget försätts i konkurs eller får betalningssvårigheter. Företaget ska också informera kunderna om hur inlånade medel ska användas. Behållningen för varje konsument som placerar sina medel hos ett företag som driver inlåningsverksamhet får uppgå till högst 50 000 kr. Om någon bedriver inlåningsverksamhet enligt denna lag utan att vara registrerad, ska Finansinspektionen förelägga denne att upphöra med verksamheten.

¹ 1 kap. 2 § bankrörelselagen (1987:617).

² 1 kap. 5 och 7 §§ samt 2 kap. 1 § lagen om bank- och finansieringsrörelse. Av 1 kap. 5 § samma lag framgår att med kreditmarknadsbolag avses ett aktiebolag som har fått tillstånd enligt denna lag att driva finansieringsrörelse. Av 1 kap. 4 § samma lag framgår att med finansieringsrörelse avses rörelse i vilken det ingår näringsverksamhet som bl.a. har till ändamål att ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten och att lämna krediter.

³ 2 kap. 3 § lagen om bank- och finansieringsrörelse.

⁴ Prop. 2002/03:139 Reformerade regler för bank- och finansieringsrörelse, s. 519.

⁵ 15 kap. 18-20 §§ lagen om bank- och finansieringsrörelse.

⁶ 3 och 2 §§ lagen om insättningsgaranti.

Föreläggandet får förenas med vite och Finansinspektionen kan bestämma att föreläggandet ska gälla omedelbart.⁷

Av förarbetena till lagen om inlåningsverksamhet framgår att med mottagande från "allmänheten" av återbetalningspliktiga medel avses mottagande från privatpersoner och icke-finansiella företag.⁸ Det är inte möjligt att dra en gräns för vad som utgör allmänheten vid ett bestämt antal personer, men den som vänder sig till en person eller till ett fåtal personer för sin upplåning anses inte ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten.⁹

2.5 RN:s bedömning

A-son har anfört att hon bedömde att bolagets inlåningsverksamhet inte riktade sig till allmänheten eftersom det rörde sig om lån från ett begränsat antal personer och att verksamheten därmed inte var tillståndspliktig. Hon har i detta sammanhang hänvisat till de uppgifter hon fått av bolaget och att det av lånebevisen framgick att det rörde sig om verksamhet som inte stod under Finansinspektionens tillsyn. Av handlingarna i ärendet framgår dock att bolaget under de aktuella räkenskapsåren har drivit inlåningsverksamhet i relativt stor omfattning. På balansdagen för räkenskapsåret 2004 hade bolaget 50 individuella motparter, varav fem stycken angavs som juridiska personer och resterande som fysiska personer. Det övervägande antalet inlåningssaldon översteg den i lagen om inlåningsverksamhet fastställda gränsen om 50 000 kr. Bolagets inlåningsverksamhet uppgick till 8,5 mnkr (ca 35 procent av balansomslutningen). På balansdagen för räkenskapsåret 2005 hade bolaget 248 individuella motparter, varav ca 50 stycken utan något saldo. Av dessa motparter angavs ca 20 stycken som juridiska personer och övriga som fysiska personer. Det övervägande antalet inlåningssaldon översteg den i lagen om inlåningsverksamhet fastställda gränsen om 50 000 kr. Bolagets sammanlagda inlåning uppgick under detta år till 33 mnkr (ca 34 procent av balansomslutningen). Under dessa räkenskapsår har bolagets inlåningsverksamhet utgjort en väsentlig finansieringskälla för bolagets verksamhet.

A-son har i sin egenskap av bolagets revisor haft full insyn i den faktiska utformningen och omfattningen av bolagets inlåningsverksamhet. För räkenskapsåret 2005 har hon också haft kunskap om såväl att bolaget under året har ansökt om tillstånd att driva finansieringsrörelse som att det vid tidpunkten för revisionsberättelsens avlämnande inte hade meddelats något sådant tillstånd. Med hänvisning till vad som angetts ovan angående omfattningen av bolagets inlåning, finner RN att A-son i vart fall i samband med sin revision för räkenskapsåret 2005 borde ha insett att bolaget drev tillståndspliktig inlåningsverksamhet utan vederbörligt tillstånd. Den omständigheten att det i lånebevisen anges att bolaget inte är en bank eller ett kreditmarknadsbolag ändrar inte denna bedömning.

Enligt god revisionssed har det ålegat A-son att skaffa sig en allmän förståelse av väsentliga lagar och föreskrifter som gällde för bolagets verksamhet och för den bransch i vilken bolaget verkade. Det har vidare ålegat henne att skaffa sig tillräckliga och ändamålsenliga revisionsbevis som utvisade att bolaget följde dessa lagar och föreskrifter. Varken av A-sons yttranden eller av hennes dokumentation framgår att hon i tillräcklig omfattning har granskat att bolagets inlåningsverksamhet var förenlig med gällande lagar och föreskrifter. RN finner att en sådan granskning har varit högst väsentlig eftersom en överträdelse av gällande lagstiftning skulle leda till att bolaget av Finansinspektionen förelades att upphöra med sin inlåningsverksamhet och därmed att bolagets fortsatta drift kunde sättas ifråga. A-son har uppgett att hon konsulterat några

⁷ 1, 3-4, 7, 9, 15 och 19 §§ lagen om inlåningsverksamhet.

⁸ Prop. 2002/03:139, s. 565.

⁹ Prop. 2002/03:139, s. 513-514.

kollegor angående bedömningen av om bolagets inlåningsverksamhet var tillståndspliktig. I hennes dokumentation finns dock inte något underlag som återspeglar dessa diskussioner. Det finns inte heller några dokumenterade analyser av lagar och föreskrifter eller överväganden kring denna för bolaget helt avgörande fråga. Hon tycks istället i stor utsträckning ha förlitat sig på de uppgifter som hon fått av bolaget. Mot bakgrund av vad som anförts ovan finner RN att A-sons granskning av bolagets inlåningsverksamhet har varit bristfällig samt att hon inte haft tillräcklig grund för sina uttalanden i revisionsberättelsen för räkenskapsåret 2005.¹⁰ A-son har härigenom åsidosatt sina skyldigheter som revisor.

Sammanfattningsvis finner RN att A-son i ovan behandlade avseenden har åsidosatt sina skyldigheter som revisor. Hon ska därför meddelas en disciplinär åtgärd. Med hänsyn till att det som ligger henne till last är allvarligt, finner RN att A-son ska meddelas varning.

Med stöd av 32 § andra stycket revisorslagen (2001:883) meddelar RN A-son varning.

Ärendena har avgjorts av Revisorsnämnden. I beslutet har deltagit f.d. domaren i Europadomstolen Elisabeth Palm, ordförande, hovrättspresidenten Gunnel Wennberg, vice ordförande, skattedirektören Vilhelm Andersson, biträdande avdelningschefen Eva Ekström, godkände revisorn Klas-Erik Hjorth, auktoriserade revisorn Leif Lundfors, utredningssekreteraren Jan-Erik Moreau, professorn Claes Norberg samt skattejuristen Kerstin Nyquist. Vid ärendenas slutliga handläggning har i övrigt närvarit direktören Peter Strömberg, chefsjuristen Per Eskilsson, revisionsdirektören Göran Raspe samt avdelningsdirektören Jessika Eckert som föredragit ärendena.

¹⁰ Jfr. RS 250.